

Từ lời căn dặn về việc riêng của Chủ tịch Hồ Chí Minh nghĩ về việc tổ chức thực hiện hiện nay - qua thực tiễn Thành phố Hồ Chí Minh

VŨ TRUNG KIÊN*

Năm mươi năm trước, Chủ tịch Hồ Chí Minh đi vào cõi vĩnh hằng. Trong Di chúc để lại, Người không chỉ căn dặn những công việc hệ trọng của đất nước, mà còn dặn lại tỉ mỉ những việc liên quan đến xây dựng một đời sống mới. Học tập và làm theo tư tưởng, đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh theo những chỉ dạy, căn dặn của Người về thực hiện đời sống mới, bảo vệ môi trường đã được Thành phố Hồ Chí Minh hết sức quan tâm, chú trọng.

Những căn dặn “Về việc riêng” của Chủ tịch Hồ Chí Minh trong Di chúc

Những năm bốn ba hoạt động ở nước ngoài, điều mà Chủ tịch Hồ Chí Minh quan tâm nhất chính là giành độc lập cho dân tộc để đem lại hạnh phúc cho nhân dân. Trong các bài nói, bài viết, Người quan tâm đến việc chống một nền văn hóa nô dịch và lạc hậu.

Tháng 8-1943, khi còn trong nhà tù Tưởng Giới Thạch, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã đưa ra định nghĩa về văn hóa. Nội dung định nghĩa này có rất nhiều điểm tương đồng với khái niệm về văn hóa hiện nay. Người cho

rằng: “Vi lẽ sinh tồn cũng như mục đích của cuộc sống, loài người mới sáng tạo và phát minh ra ngôn ngữ, chữ viết, đạo đức, pháp luật, khoa học, tôn giáo, văn học, nghệ thuật, những công cụ cho sinh hoạt hằng ngày về mặc, ăn, ở và các phương thức sử dụng. Toàn bộ những sáng tạo và phát minh đó tức là văn hóa. Văn hóa là tổng hợp của mọi phương thức sinh hoạt cùng với biểu hiện của nó mà loài người đã sản sinh ra nhằm thích ứng những nhu cầu đời sống và đòi hỏi của sự sinh tồn”⁽¹⁾.

Một ngày sau khi đọc Tuyên ngôn Độc lập, khai sinh ra nước Việt Nam Dân

chủ Cộng hòa (ngày 3-9-1945), tại Bắc Bộ phủ, Chủ tịch Hồ Chí Minh chủ tọa phiên họp đầu tiên của Hội đồng Chính phủ. Trong 6 nhiệm vụ cấp bách của Chính phủ mới, có nhiều nhiệm

vụ liên quan đến xây dựng đời sống mới, đó là: “...Vấn đề thứ tư - Chế độ thực dân đã đầu độc dân ta với rượu và thuốc phiện. Nó đã dùng mọi thủ đoạn hòng hủ hóa dân tộc chúng ta bằng những thói xấu, lười

* Học viện Chính trị khu vực II

(1) Hồ Chí Minh: *Tản tập*, Nxb. Chính trị quốc gia, 2009, t. 3, tr. 431

Lễ phát động cuộc vận động "Người dân Thành phố Hồ Chí Minh không xả rác ra đường và kênh rạch vì thành phố sạch và giảm ngập nước" tại quận Gò Vấp, Thành phố Hồ Chí Minh ngày 21-10-2018

NGUỒN: GOVAPHOCHIMINH.CITY.GOV.VN

biếng, gian xảo, tham ô và những thói xấu khác. Chúng ta có nhiệm vụ cấp bách là phải giáo dục lại nhân dân chúng ta. Chúng ta phải làm cho dân tộc chúng ta trở nên một dân tộc dũng cảm, yêu nước, yêu lao động, một dân tộc xứng đáng với nước Việt Nam độc lập.

Tôi đề nghị mở một chiến dịch giáo dục lại tinh thần nhân dân bằng cách thực hiện: CÁN, KIÊM, LIÊM, CHÍNH.

Vấn đề thứ năm - Thuế thân, thuế chợ, thuế đò, là một lối bóc lột vô nhân đạo. Tôi đề nghị bỏ ngay ba thứ thuế ấy. Cuối cùng tôi đề nghị tuyệt đối cấm hút thuốc phiện.

Vấn đề thứ sáu - Thực dân và phong kiến thi hành chính sách chia rẽ đồng bào Giáo và đồng bào Lương, để dễ thống trị. Tôi đề nghị Chính phủ ta tuyên bố: TÍN NGƯỠNG TỰ DO và Lương Giáo đoàn kết⁽²⁾.

Trong quan điểm của Hồ Chí Minh, văn hóa đời sống thực chất là đời sống mới. Năm 1947, trong tác phẩm "Đời sống mới", Người đã khẳng định: "Trong lúc kháng chiến cứu quốc chúng ta phải đồng thời kiến quốc. Thực hành đời sống mới là một điều cần kíp cho công cuộc cứu quốc và kiến quốc"⁽³⁾. Có thể khẳng định rằng, quan điểm của Chủ tịch Hồ Chí Minh về xây dựng đời sống mới là rất

độc đáo. Đời sống mới, theo Người, bao gồm cả đạo đức mới, lối sống mới và nếp sống mới. Chúng có mối quan hệ gắn bó với nhau, trong đó, đạo đức đóng vai trò chủ yếu. Lối sống mới theo Người là lối sống có lý tưởng có đạo đức, văn minh, tiên tiến, kết hợp hài hòa truyền thống tốt đẹp của dân tộc và tinh hoa văn hóa của nhân loại. Chính vì vậy, Hồ Chí Minh yêu cầu phải sửa đổi những việc rất cần thiết, rất phổ thông, trong đời sống của mọi người, tức là sửa đổi cách ăn, cách mặc,

(2) Hồ Chí Minh: *Tập tập, Sdd*, t. 4, tr. 8 - 9

(3) Hồ Chí Minh: *Tập tập, Sdd*, t. 5, tr. 93

cách ở, cách đi lại, cách làm việc phải khiêm tốn, giản dị, chừng mực, ngăn nắp, vệ sinh, yêu lao động, quý trọng thời gian, ít lòng ham muốn về vật chất, chức quyền, danh lợi; với người thì nhân ái, khoan dung, độ lượng, với mình thì chặt chẽ, nghiêm khắc. Phong cách làm việc là phải sửa sao cho có tác phong quần chúng, tác phong tập thể - dân chủ, tác phong khoa học... Xây dựng lối sống mới làm cho nó dần dần trở thành thói quen ở mỗi người, thành phong tục tập quán của cả cộng đồng trong phạm vi địa phương hay cả nước gọi là nếp sống mới. Nếp sống mới phải kế thừa những truyền thống tốt đẹp, những thuần phong mỹ tục lâu đời của nhân dân ta. Theo Người, không phải cái gì cũ cũng bỏ hết, không phải cái gì cũng làm mới mà chỉ bỏ những cái gì vừa cũ, vừa xấu. Cái gì cũ mà không xấu thì phải sửa đổi cho hợp lý.

Trong *Di chúc*, phần *Về việc riêng* Bác căn dặn hết sức cụ thể và tỉ mỉ, như yêu cầu: “Sau khi tôi qua đời, chớ nên tổ chức diếu phúng linh đình, để khỏi lãng phí thì giờ và tiền bạc của nhân dân... Trên mộ không nên có bia đá tượng đồng⁽⁴⁾”. Năm mươi năm đã qua, những lời căn dặn của Bác về việc riêng vẫn mang tính thời sự.

Trong suốt cuộc đời mình, Chủ tịch Hồ Chí Minh không

chỉ quan tâm đến việc “trồng người”, Người còn rất quan tâm đến trồng cây bảo vệ môi trường. 60 năm trước, khi ô nhiễm môi trường chưa trở thành vấn đề bức xúc như hiện nay, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã phát động Tết trồng cây với mục đích để bảo vệ môi trường sống. Ngay khi Tết trồng cây được Bác Hồ phát động, đông đảo các tầng lớp nhân dân đã đồng lòng hưởng ứng. Kể từ đó, Tết trồng cây đã trở thành nét đẹp của văn hóa Việt Nam.

Chúng ta thấy, trong *Di chúc* Người không chỉ nói về việc riêng của mình, mà Người còn muốn nhắn gửi đến nhân dân, đồng bào của mình về việc xây dựng một đời sống mới, một xã hội mới với một nền văn hóa mới.

Những nỗ lực học tập và làm theo Bác ở Thành phố Hồ Chí Minh

Hiện nay, vấn đề văn minh trong việc cưới, việc tang và lễ hội; vấn đề trồng cây gây rừng, bảo vệ môi trường đang được đặt ra rất bức thiết. Để thực hiện các nội dung này, Đảng ta ban hành nhiều chỉ thị, nghị quyết về văn hóa: Nghị quyết Hội nghị Trung ương 5 khóa VIII *Về xây dựng và phát triển nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc*; Chỉ thị số 27-CT/TW, ngày 12-1-1998, *Về việc thực hiện nếp sống*

văn minh trong việc cưới, việc tang, lễ hội; Nghị quyết số 33-NQ/TW, ngày 9-6-2014, *Về xây dựng và phát triển văn hóa, con người Việt Nam đáp ứng yêu cầu phát triển bền vững đất nước* (sau đây gọi tắt là Nghị quyết 33).

Ở Thành phố Hồ Chí Minh, để thực hiện Nghị quyết 33, Ban Thường vụ Thành ủy đã ban hành Chương trình hành động số 45-CTr/TU, ngày 21-6-2015 của Thành ủy thực hiện Nghị quyết số 33-NQ/TW (sau đây gọi tắt là Chương trình hành động số 45-CTr/TU); Ủy ban nhân dân Thành phố ban hành Quyết định số 5338-QĐ/UBND, ngày 21-10-2015, của Ủy ban nhân dân Thành phố về ban hành kế hoạch thực hiện Chương trình hành động số 45-CTr/TU (sau đây gọi là Quyết định số 5338-QĐ/UBND). Quyết định số 5338-QĐ/UBND của Ủy ban nhân dân Thành phố Hồ Chí Minh đề ra rất nhiều các yêu cầu, nhiệm vụ, giải pháp thực hiện về văn hóa, như “Sống hài hòa với tự nhiên, ứng xử thân thiện với môi trường nước, không khí, tham gia bảo vệ môi trường”⁽⁵⁾. Đối với việc tang và lễ hội, vận động thực hiện xóa bỏ 6 hành vi không có văn hóa, không phù hợp với nếp sống

(4) Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.12, tr. 512

(5) Công báo số 55 ngày 15-11-2015, tr. 41

văn minh đô thị, góp phần xây dựng con người Thành phố Hồ Chí Minh trong giai đoạn mới: văn minh - lịch sự - nhân ái - nghĩa tình...

Theo đó, ngày 26-9-2016, Sở Văn hóa - Thể thao và Du lịch Thành phố Hồ Chí Minh ban hành Kế hoạch số 4734/KH-SVHTT-VP Về thực hiện Quyết định số 5338/QĐ-UBND, Chương trình hành động số 45-CTr/TU và nhiều văn bản hướng dẫn thi hành. Hằng quý, hằng năm, Sở Văn hóa - Thể thao và Du lịch Thành phố đều chỉ đạo và hướng dẫn Trung tâm Thông tin triển lãm Thành phố xây dựng kế hoạch hoạt động cụ thể, trong đó định hướng cho các phòng: Văn hóa - Thông tin, Trung tâm Văn hóa, trung tâm văn hóa - thể thao quận, huyện hoạt động tuyên truyền, cổ động, triển lãm phục vụ các ngày lễ, kỷ niệm... Việc thực hiện được tập trung vào các chuyên đề chính và gắn với các đợt cao điểm, như xây dựng thành phố văn minh, hiện đại; xây dựng nông thôn mới; bảo vệ môi trường... Các chương trình, kế hoạch tuyên truyền, vận động nhân dân thực hiện Chỉ thị số 27-CT/TW của Bộ Chính trị, như mô hình lễ cưới văn minh - lành mạnh - tiết kiệm; lễ cưới tập thể; mô hình “một người nhắm mắt cho nghìn người mắt sáng”; mô hình Câu lạc bộ trợ táng ở khu dân cư...

Để xây dựng lối sống văn hóa, nếp sống văn minh đô thị ở các cơ quan, đơn vị, doanh nghiệp và trong nhân dân, Sở Văn hóa - Thể thao và Du lịch biên soạn cẩm nang “Văn hóa ứng xử trong gia đình”, “Văn hóa ứng xử trong cộng đồng” và “Văn hóa giao tiếp ứng xử trong hành chính công”... Với trách nhiệm Thường trực Ban Chỉ đạo Phong trào “Toàn dân đoàn kết xây dựng đời sống văn hóa” Thành phố, hằng năm, Sở Văn hóa - Thể thao và Du lịch đều ban hành văn bản hướng dẫn gửi Ban Chỉ đạo phong trào “Toàn dân đoàn kết xây dựng đời sống văn hóa” 24 quận, huyện, phòng văn hóa - thông tin 24 quận, huyện về thực hiện giữ gìn vệ sinh môi trường, mỹ quan đô thị trong các dịp lễ, tết. Sở cũng triển khai các kế hoạch về kiểm tra việc thực hiện xây dựng tuyến đường điểm văn minh - mỹ quan đô thị cấp thành phố, cấp quận, huyện, tuyến kênh xanh - sạch - đẹp tại các quận, huyện trên địa bàn thành phố; tuyên truyền về thực hiện “Nếp sống văn minh đô thị” được duy trì thường xuyên đến phường, xã, thị trấn, các tổ dân phố, tổ nhân dân tiếp tục duy trì mô hình “Đường phố không rác”, “Người dân Thành phố Hồ Chí Minh không bỏ rác ra đường và kênh rạch vì thành phố sạch và không ngập nước”.

Có thể khẳng định, nhiều năm qua, các nội dung về xây

dựng đời sống mới liên quan đến văn minh trong việc cưới, việc tang và lễ hội trên địa bàn Thành phố Hồ Chí Minh có những chuyển biến căn bản. Người dân đã ý thức hơn trong vấn đề bảo vệ môi trường, bỏ rác đúng nơi quy định và gần đây là phân loại rác tại nguồn. Nhiều tuyến kênh rạch được làm sạch, trồng cây xanh, nhiều tuyến đường mới đã rợp bóng cây xanh. Nhiều công sở, nhiều gia đình đã quan tâm hơn đến việc cải tạo cảnh quan, môi trường sinh sống bằng việc trồng hoa, cây cảnh xung quanh nơi làm việc và nơi ở.

Tuy nhiên, nhìn tổng thể, có thể thấy việc trồng cây bảo vệ môi trường, việc cưới, việc tang và lễ hội của một số gia đình ở nhiều nơi, nhiều lúc vẫn còn thiếu lành mạnh; các hủ tục vẫn còn và thấy rõ, như phô trương hình thức trong đám tang; rải, đốt vàng mã vô tội vạ; xây cất mồ mả quá to, quá tốn kém... Đây là những hạn chế, bất cập nếu không kịp thời khắc phục chắc chắn sẽ để lại hệ lụy không nhỏ, góp phần làm cho văn hóa ngày càng xuống cấp trầm trọng.

Một số giải pháp đề xuất

Để xây dựng Thành phố Hồ Chí Minh văn minh - lịch sự - nhân ái - nghĩa tình, các cấp ủy, tổ chức đảng và toàn xã hội cần phải vào cuộc với tinh thần trách nhiệm cao

nhất để khắc phục các hạn chế nêu trên, góp phần xây dựng một nền văn hóa mới văn minh, tiến bộ trong thời gian tới cần thực hiện một số giải pháp sau đây:

Một là, các tổ chức đảng, đảng viên của Đảng phải là những người đi đầu, tiên phong, gương mẫu thực hiện nghiêm các quy định có liên quan đến văn minh trong việc cưới, việc tang, lễ hội; văn minh đô thị... Các tổ chức đảng cần thường xuyên đưa các nội dung về chống mê tín dị đoan vào sinh hoạt chi bộ hằng tháng, đặc biệt cần có sinh hoạt chuyên đề về nội dung này cũng như đưa vào sinh hoạt định kỳ đối với các chi bộ. Theo đó, mỗi chi bộ cần có chương trình để đảng viên đăng ký cụ thể về việc không tham gia các hoạt động mê tín dị đoan; không tổ chức tang lễ rình rang, không sử dụng nhạc sống trong đám tang, không rải vàng mã khi đưa tang... Các cấp ủy đảng cần đưa nội dung này thành một trong những nội dung về thi đua khen thưởng và đánh giá tổ chức đảng và đảng viên hằng năm.

Hai là, Mặt trận Tổ quốc Việt Nam Thành phố cần có chương trình tổng thể để ban công tác mặt trận ở ấp thường xuyên phối hợp với ấp, khu phố, đưa các nội dung về chống các hủ tục, chống mê tín dị đoan vào sinh hoạt ở tổ dân phố, sinh hoạt định kỳ

khu dân cư. Cần triển khai để mọi gia đình đăng ký cụ thể về việc không tham gia các hoạt động mê tín dị đoan, không tổ chức tang lễ linh đình, không rải vàng mã trên đường đưa tang, không hoặc chỉ đốt rất ít vàng mã mang tính tượng trưng, không tổ chức hát múa, làm ồn khi tổ chức đám tang.

Ba là, các cơ quan nhà nước thực hiện triệt để việc không cúng bái linh đình khi động thổ, xây cất, không đặt bát hương tại nơi làm việc, công sở. Các xe biển số xanh, đỏ (xe công) không dùng các biển số đẹp mà để các cơ quan nhà nước bán đấu giá cho tư nhân thu tiền đầu tư các công trình phúc lợi và làm các chương trình xã hội khác. Tất cả các cơ quan công sở trong hệ thống chính trị tiến dần tới sử dụng bàn ghế làm bằng mây, bằng tre, bằng các loại gỗ dán, gỗ rừng trồng, gỗ tái tạo, không sử dụng gỗ quý. Hạn chế và tiến dần tới loại bỏ chai nhựa, ống hút nhựa, túi ni-lon trong các cuộc họp, hội nghị...

Bốn là, Ban Tuyên giáo Thành ủy chỉ đạo các cơ quan truyền thông đẩy mạnh tuyên truyền về việc bài trừ các hủ tục trong việc cưới, việc tang, lễ hội, lên án mạnh mẽ các biểu hiện mê tín dị đoan trong đời sống, cổ vũ, tôn vinh các cá nhân, các mô hình thực hiện văn minh, tiến bộ. Các cơ quan có trách nhiệm, đặc biệt

là ban dân vận, mặt trận Tổ quốc các cấp cần tận dụng tối đa sự giúp đỡ của các vị chức sắc tôn giáo để khuyến bảo các tín đồ thực hiện nếp sống văn minh, bài trừ các hủ tục, bài trừ mê tín dị đoan.

Năm là, vận động mọi người không sử dụng gỗ quý để làm quan tài và tiến dần tới hình thức hỏa táng. Ngoài việc xây mộ đơn giản còn cần tuyên truyền để người dân thay đổi hành vi, chuyển dần từ việc sử dụng các loại hòm bằng gỗ quý, đất tiền sang các loại gỗ thông dụng, dễ tìm và có vòng đời sinh trưởng nhanh. Vận động các cán bộ, các nhân vật có tên tuổi, các văn nghệ sĩ có ảnh hưởng lớn tới xã hội làm gương thực hiện để người dân noi theo.

Sáu là, phát động trồng cây trong tất cả các trường học, công sở vào ngày đầu năm mới. Phấn đấu để tất cả các khu đất trống của các công sở, doanh nghiệp, trường học đều được phủ xanh. Các chi bộ ấp, khu phố, tổ dân phố; ban công tác mặt trận ấp, khu phố; các đoàn thể vận động cán bộ, đảng viên, đoàn viên, hội viên trên địa bàn trồng cây trong khuôn viên các gia đình (nếu có điều kiện).

Bảy là, xử phạt nghiêm minh và nghiêm khắc các hành vi vi phạm về môi trường, việc cưới, việc tang và lễ hội,... theo đúng các quy định của pháp luật ■